

РЕЦЕНЗИЯ

на научните трудове и учебната дейност

на **гл.ас. д-р Иво Николов Стамболийски,**

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент”

в професионално направление **2.3. Философия,**

по научна специалност **Философска антропология,**

обявен в ДВ бр. 69 от 11. 09. 2012 г.

за нуждите на **ВСУ „Черноризец Храбър”**

Рецензент: **проф. дфн Валентин Канавров,** ЮЗУ „Неофит Рилски” - Благоевград; Професионално направление **2.3. Философия,** Научна специалност: **История на философията; Теория на познанието**

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на документи, постъпили по конкурс, обявен от ВСУ „Черноризец Храбър” (ДВ, бр. 69 от 11. 09. 2012 г.). Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция №6 към Наредба №3 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър”. Процедурата по конкурса е коректно спазена.

1. Общо представяне на получените материали

Гл.ас. д-р Иво Стамболийски е **единствен кандидат** в конкурса.

За участие в конкурса кандидатът гл.ас. д-р Иво Стамболийски е представил списък от общо **40 заглавия**, в т.ч. **1 монография, 3 студии, 6 учебника и учебни пособия и 30 статии и научни съобщения.** Всички посочени заглавия са строго по научната специалност на конкурса или в непосредствено отношение

с нея. Монографията носи емблематичното заглавие *Какво е това човекът?*. Нека припомним прословутите четири въпроса от *Лайцигски ръкопис* на Кантовите лекции по метафизика от 1790/91 г., които по-късно са повторени в *Логика*. Заедно с техните отговори въпросите на Кант са следните: „Какво мога да зная? Това показва *метафизиката*.” „Какво съм длъжен да *правя*? Това показва *моралът*.” „На какво бива да се *надявам*? На това учи *религията*.” „Какво е *човекът*? На това учи *антропологията*.” Впрочем на с. 6 от монографията Стамболийски изрично отбелязва, че заглавието на монографията е заимствано от Кант, като по този начин той изразява възхищението си от великия немски мислител. Тридесетте статии на Стамболийски са посветени на антропологически проблеми, теоретизирани в историкофилософски, концептуален, технократически, социологически, културологически и пр. контексти.

2. Данни за кандидата

Гл.ас. д-р Иво Стамболийски има почти 28 години преподавателски стаж (видно от препис-извлечението от неговата трудова книжка). Той е преподавал философия в Икономически университет – Варна, Институт за държавно и стопанско управление при МС – Клон Варна, Хуманитарна гимназия „Константин Преславски” – Варна и ВСУ „Черноризец Храбър”, като от 1995 г. е гл.ас. във ВСУ. Стамболийски защитава докторат по история на философията във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” през 2012 г. на тема „*Условие и кондиционална детерминация*” (на който също съм бил рецензент). Това е първата философска дисертация у нас върху кондиционализма. Стамболийски има обемиста публикационна дейност – над 100 заглавия, т.е. числото на неговите публикации далеч надхвърля 40-те заглавия по тази процедура, - като основните му научни интереси са в областта на философската антропология. Владее руски и немски език. Има подчертани организационни умения и компетенции. Работил е по множество научни проекти.

3. Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата

Основното съчинение, с което д-р Стамболийски кандидатства в конкурса, е монографията *Какво е това човекът?*, 2011, УИ на ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна, 229 стр. Архитектонично монографията е организирана в увод, четири, разделени на параграфи глави и заключение. Още в увода авторът заявява подчертания си интерес към едно систематично метафизично философиране на човека, което да открие инвариантното и неизменното в него. Но едновременно с това изследването трябва да приобщи модерните естествонаучни ориентири, за да не се допусне разнобой или изолация на хуманитарното познание за човека от съвременните естествонаучни постижения на човекознанието. Първата глава на монографията е посветена на философско-антропологическите измерения на човека. Изследвани са социалната природа на човека и обособяването на философската антропология. Анализирани са възгледите на М. Шелер, Е. Фром, Х. Маркузе и движението „Ню ейдж”, като Стамболийски откроява 3 основополагащи черти на философската антропология: първо, онтологизация; второ, познавателна критика и познавателно рамкиране; трето, подвъпросност на смисъла на човешкото съществуване. На тази база той обособява 5 „кръга” на човешкото битие: космически, биологически, логико-психологически, социален и духовно-личностен. Втората глава теоретизира феномените на човека. В този ракурс се съдържа според мен основният теоретичен принос на монографията. Ако споменатите „кръгове” на човешкото битие могат по херменевтичен начин да се разбират като своего рода хоризонти на тематизация на същностността на устойчивото и претрайващото в човека като крайно същество в обхвата на променливо съществуващото, то именно феномените на човека са битийните просвети на изначалността и безкрайността на човешката ек-зистентност. Всъщност това е действителният проблемен „кръг” на философската антропология, който по специфичен начин включва не само различни гранични констелации на многообразното съществуване на човека, а по характерен философски начин закръгля иначе доста ръбатото и неконсистентно човешко пребиваване „в света”. Именно феномените на човека проясняват неговата битийна

захвърленост „в света”. Един близък до Хегеловото философстване, живеещ във Фрайбург и съпричастен на Хайдегер философ – д-р д-р Анселм Модел – визуално ми обясни тежкия за възприемане и осмисляне Хайдегеров термин хвърленост (захвърленост, Geworfenheit, Zuwurf) чрез Микеланджеловата фреска за сътворението на Адам: Бог създал Адам по свой образ и подобие и (битийно) откъм и из себе си го захвърлил на земята (в случайно променящото се от само себе си съществуващо). Съвкупността от безпомощността на съществуващото (Адам) и същевременно Адамовата Божествена (битийна) сила като образ, подобие и непосредствена божествена креатура изразява смисъла на захвърлянето. Феномените на човека следва да се схващат като битийна захвърленост на човешката ек-зистенция в света. Стамболийски анализира 5 феномена: индивидуализъм, свобода, толерантност, маргиналност и глобалност. Те са некохерентни и авторът не удържа строго битийната нишка на анализата. Но все пак феномените са проучени в относителна пълнота и дълбочина. Феноменът толерантност е несъразмерно представен. Повече внимание заслужава изследването на феномена маргиналност. Но то не трябва да се „плъзга” по социокултурна, психическа и историческа плоскост, а преди всичко да се вдълбочи в човешката същностност откъм крайността на човешкото съществуване в света накъм безкрайността на неговото битие в експликацията на маргиналността като своеобразно трансцендиране на съществуващото в смисъла на ек-зистенциално ограничаване на битието на човека. Той е маргинален, защото ек-зистира в света на съществуващото, а не защото от-пада по отношение на някои из-мислени ценности и на-писани правила на поведение. Маргинализацията не е проблем на социална от-ритнатост, а на ек-зистенциална невъзможност на битийната пълнота. Най-добре тази подвъпросност е схваната от (късния) Хайдегер. Най-безгрижно тя е про-паднала в дебрите на съществуващото при т.нар. пост-модернисти, които нито поставят въпроса *Какво е това човекът?*, нито търсят отговора, нито някога ще се доближат до него. Третата и четвъртата глави на монографията са интересни за преподаването. В тях има феноменологичен капацитет, но той не произтича нито от нанотехнологиите, нито от Европейските перспективи пред младите хора в България.

Учебните помагала ще представя в пункт 4.

33-те студии и статии на Стамболийски (по разбираеми причини) няма да анализирам поотделно. Контекстуално те могат да бъдат подразделени на историкофилософски, философски-концептуални, технократически, социологически и културологически изследвания на човека. Ще открия статиите за Александър Стамболийски, Иван Хаджийски, Кант, Ясперс, Маркузе, Елиас Канети и Шелер, дискусивно написаната работа *За и против философската антропология* (1998), концептуалната статия *Глобализация и културна интеграция* (2002), остро актуалната работа *Кой е националният идеал на България в наши дни?* (2010) и политолого-антропологическия текст *Променящата се политика, променящият се човек* (2012).

Според изискванията на ВСУ за рецензии тук трябва още да отговоря на въпроса в кои научни области и по кои проблеми е работил и продължава да работи кандидата, като изясня дали трудовете отговарят на изискванията за академични публикации. Това са хетерогенни норми. На въпроса е почти невъзможно да отговоря, защото в документите по конкурса няма, а и не може да има такава информация - те съдържат единствено данни за теоретичната и академичната (преподавателска) дейност на кандидата по научната специалност на конкурса. Доколкото обаче имам персонален контакт с колегата Стамболийски и донякъде съм запознат с неговата работа и планове, мога да кажа, че той е работил сериозно върху кондиционализма (вкл. в неговите социални и антропологични измерения) и възнамерява да работи върху феномена маргинализация – затова на този феномен отделих повече внимание в рецензията.

4. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

Вече посочих, че Стамболийски има почти 28 години преподавателски стаж по философия, от които повече от 18 години в Икономически университет – Варна и ВСУ „Черноризец Храбър”. През тези години той е подготвил множество общообразователни и специализирани курсове по философия и по раз-

лични философски дисциплини. Има 6 учебни помагала по философия. Във *Философия (учебно пособие)*, Варна, 1999 и 2001 той разработва главите: *Общество, Антропологическият проблем и Свободата като философски проблем*. В поредица учебни пособия за кандидат-студенти (2003, 2005, 2007, 2008) Стамболийски разработва множество философски теми, сред които: история и култура, национално обединение, личност, красота и кич, култура, религии и традиции, младите хора и гражданското общество и др. Д-р Стамболийски има богат опит като лектор на различни лектории, курсове, семинари и пр. Бил е Председател на философската ученическа асоциация „Панта рей” във Варна (1991-1995) и член на УС на асоциация „Гражданите за Варна”.

5. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

Своите научни приноси д-р Стамболийски представя в 6 пункта. Приносите са открити основно върху монографията *Какво е това човекът?*, като са доразработени в различни аспекти и посоки в студиите и статиите на кандидата. Приносите са реални. Те са научни, като някои от тях имат приложно-практическа страна в области като образование, социална политика и културна политика. Приносите имат интерпретативен характер. Вече посочих техния концептуален фокус – феномените на човека, разглеждани като екзистенциална същност на човека в неговата битийна устойчивост и херменевтична схванатост. Стамболийски посочва като приноси: систематизирането на основните идеи за човека в историкофилософски план, изследването на възгледите на някои водещи философски антрополози и вече откритите феномени на човека. В тези 3 рубрики може да се типологизират приносите на кандидата в неговите публикации по конкурса, като приносите са концептуални и класификативни.

6. Оценка на личния принос на кандидата

Приносите са авторска заслуга на кандидата. Открояването на феномените на човека е плодотворно направление за философиране на антропологията в ек-зистенциален ракурс.

7. Бележки и препоръки

В анализата на монографията *Какво е това човекът?* вече донякъде стана ясна основната ми препоръка към теоретизирането на философската антропология: колкото се може по-ясно, по-експлицитно, по-схематизирано (в трансцендентален, а не в традиционен смисъл, т.е. не шаблонизирано), по-медиативно, по-опосредствано да се разкрие битийното захвърляне на човешката ек-зистентност като централен философско-антропологически въпрос. Имам напълно ясната мисъл, че това никак не е лесна работа, но едва ли си заслужава един философ да се захваща с непосредствено постижими резултати. На второ място бих изтъкнал потребата от по-обстойна анализа на петте феномена – защо 5, има ли и други феномени, кое е общото – феноменологичното - в тях, къде проблясват разликите, на какво ниво „се виждат” те и т.н.

8. Лични впечатления

Личните ми впечатления от д-р Стамболийски са от много години. В **Института по философия** към БАН той представи на проф. Нели Михова един добър проект за дисертация. Като току-що защитил докторат при проф. Михова аз трябваше да анализирам и оценя този проект в областта на категориалното познание. Защо Стамболийски не реализира този проект – и досега за мен е неясно. Но той беше подчертано дисертабилен. През годините съм имал доста срещи с колегата Стамболийски на различни научни форуми. През миналата 2012 г. бях рецензент на доктората на Стамболийски. Ето заключението на моята рецензия: „като имам предвид същинската философичност на теоретизираната проблематика, приносните резултати на докторанта за осмисляне на една интересна, актуална и в систематичен вид досега у нас неизследвана тема, както и подчертаната релевантност на текста за университетски четения по редица фи-

лософски дисциплини, предлагам на уважаемите колеги от научното жури по защитата на дисертацията на Иво Стамболийски на тема: *Условие и кондиционална детерминация* да я гласуват за успешно защитена.” Защитата беше успешна във всяко отношение.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, давам своята положителна оценка и препоръчам на Научното жури да предложи на Научния съвет при ВСУ „Черноризец Храбър” да избере **гл.ас. д-р Иво Николов Стамболийски** да заеме академичната длъжност „доцент” в професионално направление **2.3. Философия** по научната специалност ***Философска антропология***.

04. 01. 2013 г.,

Събор на св. 70 апостоли

Рецензент:

(проф. дфн Валентин Канавров)